

ВПЛИВ ЕТИЧНИХ ЧИННИКІВ НА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Важливими елементами у сфері господарювання є не тільки машини, ресурси, виробництво але й людські стосунки різного плану – з клієнтами, партнерами, підлеглими, спеціалістами, представниками влади і трудових колективів. Репутація, авторитет, імідж компанії та відповідно – усього підприємства в цілому, залежить від того наскільки гармонійно складаються ці відносини. Внутрішніми моральними стимулами господарської поведінки має бути усвідомлення обов'язку і моральні почуття: совість, відповідальність, добра воля.

Актуальність: дане дослідження показує роль і вплив етичних чинників на формування і управління господарюванням.

Мета роботи – визначити вплив етичних чинників на господарювання.

Об'єкт – прикладна етика – система етично і соціально значимих принципів.

Предметом – етика бізнесу виступає як соціально-філософська рефлексія моральної сутності господарювання, тобто діяльності її суб'єктів.

Досліджувану тему розглядали з різних ракурсів класики етичної думки і соціальної філософії – Сократ, Платон, Арістотель, Г. В. Ф. Гегель, І. Кант, А. Сміт, М. Бахтін, М. Вебер, Н. Макіавелі, М. Бубер, Н. Макіавеллі.

Моральні принципи економіки сягають давнини. В конфуціанській культурі склалась особлива етика ділових стосунків: добродійність, справедливість, обов'язок були на першому місці у відносинах між людьми.

Стародавня східна філософія надавала особливого значення питанню етики і духовного вдосконалення. Древньокитайський філософ Конфуцій, аналізуючи взаємини особистості й суспільства, стверджував, що людина повинна прагнути в житті до високоморального ідеалу «шляхетного мужа». Він не заперечував матеріальний достаток, отриманий завдяки чесній праці, проте не тлумачив накопичене значне багатство як апогей людських звершень. Людина має насамперед прагнути внутрішньої досконалості. У дискусії про визначальну суспільну роль правителя мислитель окреслив економічні аспекти відповідального національного господарювання: У країні, якою керують достойно – соромляться бідності. І навпаки – у країні, де соромляться багатства, можновладці керують погано.

Розвиток науково-технічного прогресу, загрожував самому існуванню життя на Землі оскільки етичні і моральні чинники після другої світової війни були відкинуті, то потрібно внести зміни у сферу ціннісних орієнтацій суспільства, в мотиваційну сферу особистості, у способи регулювання соціальних конфліктів.

Серйозним поштовхом до реабілітації етики стали «суперечки про цінності», які активно відбувалися в науковому середовищі 50-60-х років ХХ ст. Ціннісна тематика розвивалася в цей період в контексті протиставлення: або раціональність, або цінність – іншого не дано. Однак уже в кінці 60-х виразно виявилась обмеженість даного підходу. Адже саме сповідування «вільної від цінностей» раціональності – техніки, науки, політики, господарства тощо – стало причиною моральних, політичних, екологічних катаклізмів ХХ ст. Як наслідок – активізація пошуків інших підходів до ціннісної проблематики [5, 201с].

Друга половина ХХ століття характеризується посиленням ролі особистості в усіх сферах життя. Це пов'язано з політичним, економічним, технічним розвитком, а також із розвитком освіти та освіченості людини.

Особливо значення набуває посилення особистісних факторів в діловій сфері: менеджмент, бізнес, відносини різних типів – з діловими партнерами, клієнтами та ін.

Рівень етичних засад ділових відносин стосується всіх співробітників організації, які вступають у ділові відносини з клієнтами організації, партнерами та співробітниками організації, а також в ділові відносини в позаорганізаційній сфері. В сучасному світі в господарюванні тобто в сфері бізнесу, зростає роль співробітника з будь-якою організацією, який хоча б якимось чином вступає в ділові відносини і допомагає створювати імідж і рівень довіри до організації. А в самій організації зростає особистісний аспект її ефективного розвитку.

На наш час сформувалася певна етика бізнесу, тобто етика господарювання, якої дотримується кожна фірма, організація.

Етика бізнесу – це норми, правила, що допомагають в регулюванні відносин суб'єктів бізнесу. Етичний бізнес – це порядність, чесність, дотримання даного слова, повага до

партнерів, це здатність дотримуватися відповідних законів, традицій і при цьому ефективно функціонувати на ринку.

Питання «Який вплив етичних чинників на господарювання?» довгий час було дискусійним в західній частині світу, в яких комерція для частини суспільства як казав Ш. Бодлер «сатанинською справою», так само є і в історії бізнесу. (В минулі часи було негативне ставлення до купців а саме слово сприймалося образою, і мало презирливий відтінок). Бізнес як явище суспільне є складним явищем і тому ми не можемо оцінити взаємодію етики та бізнесу з «простих позицій добра і зла» (Д.Брейбрук). Бізнес з іншого боку є складовою суспільного життя, який не може самостійно розвиватися незалежно від моралі, традицій, законів суспільства, релігії. Тому моральний розвиток суспільства об'єктивно впливав і впливає на поступову «етизацію» сфери бізнесу.

Значну роль в процесі розвитку етики ділових стосунків відіграла релігія, яка впливала на формування нового типу підприємця, якому, як зазначав у своїй роботі «Протестантська етика і дух капіталізму» М. Вебер, «не притаманна» показова розкіш і марнотратство [1, 1с]. Протестантизм змінював відношення західного суспільства до приватної власності, багатства. Результатом успішної людини була приватна власність і багатства, а символом благодаті був успіх. В такому поєднанні релігії та економіки вивільняється людська енергія, тобто збагачення стає етично-релігійною місією.

Загальний розвиток суспільства, моральний прогрес поступово вели до того, що з початку ХХ століття у сфері бізнесу почали формуватися інші цінності, відбувався процес поступового поєднання бізнесових і моральних пріоритетів, поєднання двох базових засад бізнесу – моральність та успіх. В цей період визначаються етичні принципи ведення справ [2, 56с]:

- право приватної власності потрібно поважити;
- поважай та люби людину;
- дотримуватися своїх слів;
- живи за доходами;
- потрібно бути цілеспрямованим;
- поважай владу.

Друга половина ХХ ст., незважаючи на певні успіхи впровадження в сферу ділового життя норм моралі, характеризується наявністю значної кількості невирішених і нових проблем. Серед них американська дослідниця Лора Неш виділяє такі [3, 178с]:

- ненаситність;
- приховування негативних факторів і видача недостовірної інформації у звітах про результати перевірок;
- виготовлення поганої продукції;
- прямий обман під час ділових переговорів, або навмисне завищення цін;
- низько якісні товари і робота;
- безумовне підпорядкування керівництву, яким би несправедливим і неетичним воно не було б;
- суперечність між інтересами компанії та особистими інтересами;
- наявність фаворитів;
- та інші.

В світі зросло занепокоєння проблемами, до яких призвела неконтрольована економіка, тобто (проблеми переважання технократичних тенденцій в розвитку суспільства, екології, особистості; порушення балансу в розвитку етичних та економічних засад суспільного життя та ін). Це все поставило на перший план питання впровадження і розробки норм етики і принципів бізнесу.

У Європі і США, незважаючи на наявні дискусії і розбіжності про те, яке місце етика займає в діяльності професійних бізнесменів, прихильники наявності етики в бізнесі відстоюють положення про те, що етичні принципи сприяють підтримці рентабельності, конкурентоспроможності й ефективності компаній. Такі універсальні моральні цінності як справедливість, чесність, відповідальність, трансльовані в практичну діяльність, пов'язану з різними варіантами підприємництва, сприяють погодженості, стабільності, цивілізованості [4, 145с].

З середини 70-х років етика бізнесу почала відокремлюватися, тобто ставати окремим знанням. Відтоді почали організовувати семінари, конференції приурочені етиці бізнесу.

Представники бізнесу та вчені активно працюють над визначенням етичних та моральних принципів на регіональному, міжнародному, корпоративному та професійному рівнях.

Найбільш важливим кроком у цьому напрямі можна вважати прийняту в 1994 р. у швейцарському місті Ко Декларацію Ко – «Принципи бізнесу» [3, 94с]. Основні принципи бізнесу, які визнані у цьому документі:

- Етика бізнесу: від букви закону до духу довіри;
- Повага правових норм;
- Економічний та соціальний вплив бізнесу: до прогресу, справедливості, та світового співробітництва;
- Турбота про навколишнє середовище;
- Уникання протизаконних;
- Відповідальність бізнесу: від блага акціонерів до блага його основних партнерів;
- Підтримка багатосторонніх торговельних стосунків.

Незважаючи на всі проблеми які є у світі етика рухається до вироблення загальної глобальної етики, бізнесу та економіки(Токіо,1996)та інших міжнародних форумів.

У 1999 р. Був зроблений важливий крок на шляху покращення і посилення етичних засад бізнесу та менеджменту Генеральним секретарем ООН Кофі Аннаном ініціатива, яка отримала назву *Глобального договору*.

Література

1. Вебер Макс *Протестантська етика і дух капіталізму: пер. з нім. О.Погорілого / Макс Вебер.* – К. : Основи, 1994. – 261 с.
2. Статінова Н. П. *Етика бізнесу : посібник / Н. П. Статінова, С.Г.Радченко.* – К. : КНТЕУ, 2001. – 280 с.
3. Романовський О. Г. *Ділова етика : посібник / О.Г.Романовський, О. С. Пономарьов, О. М. Лапузіна.* – Харків : НТУ «ХП», 2006. – 364 с.
4. Проценко О. П. *Етикет в просторі практичної філософії / Проценко О.П.* – Харків : ХНУ, 2002. – 240 с.
5. *Соціальна відповідальність бізнесу: принципи системної дії. Форум соціальної відповідальності бізнесу України.* – К., 2006. – 320с.
6. Шумка М. *Морально-етичні виміри діяльності державного управління / Михайлина Шумка // Україна і світ у третьому тисячолітті: політичні, економічні, правові та культурні виміри: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції.* – Одеса: Південноукраїнський педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського. – 2015. – Ч.11. – 180с. – С. 172-175
7. Гончарук Т. В., Гурик М. І., Шумка М. Л. *Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник.* Тернопіль. – Економічна думка, 2010. – 126 с.